

İlahi Adalet Kimin Hizmetinde: Mistik Motifli Türk Dizileri (Sırlar Dünyası, Kalp Gözü, Gizli Dünyalar, Beşinci Boyut)¹

Mehmet YILMAZ*
Güliz ULUÇ**

Özet:

Televizyon asal bir öykü anlatıcısı olarak baş köşeye yerleşmeden önce, ailenin en yaşlısı ya da o topluluğun en saygı duyulan üyesinin etrafında toplanılır, gözler ve kulaklar ona çevrilirdi. “İlahi adalet”in bütün tanıkların gözleri önünde yerine geldiği ve yüreklerin soğutulduğu bir meseli dinlemek içindi bu hazırlık. Adalet duygusuna seslenen bu meselerde haksızlıklar tüm kurumların üzerinde dinî değerler içinde tasvir edilen ilâhi bir güç ile; evliyalar, dervişler, cinler, periler, ruhlar, hayaletler eliyle masalsı bir şekilde çözüldü.

Zamanla, anonim bir kimlik kazanan ve temel iletisi “ilahi adalet” olan benzer kalıplı bu söylenceler başta televizyon olmak üzere çok sayıda kitle iletişim aracının sunduğu anlatılar arasında kültürel belleğin raflarına terkedildi. Ne var ki bir süre sonra, ironik bir biçimde bu terkedilişin nedenlerinden biri olan televizyon ile anılan söylenceler tozlu raflarından indirilip dizi formatında anlatılar olarak izleyicilere sunulmaya başlandı. Benzer temalı yapımlar farklı birçok televizyon kanalında boy göstermeye başladı ki bu durum söz konusu formatın izleyiciler tarafından rağbet gördüğünün işaretiydi. Bu gelişmenin altında, konunun ticari ve ideolojik boyutları bir kenara, önemli ölçüde söz konusu yapımların izleyici kitlelerin ‘yüreklerini soğutma’ gereksinimlerine geleneksel yöntemlerin yeni bir biçimi ile verdiği katkı yatmaktadır.

Makalede geleneksel anlatıların bu yeni biçiminde “ilahi adalet”in nasıl temsil edildiği eleştirel bir bakış açısı ile ele alınmaktadır. Örnekleme alınan dizilerin rastgele seçilen ve yayın saatleri takip edilerek analiz edilmek üzere kayda alınan bölümlerinde tematik bir dizi analizi ile haksızlık nedeni sorun, tarafların tutumları ve sorunun çözümü bağlamında analiz teması olan “ilahi adalet” olgusu temsil düzeyinde değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: İlahi adalet, dinî değerler, geleneksel değerler, anlatı, televizyon dizileri, temsil, dizi analizi.

FOR WHOM DIVINE JUSTICE SERVICES: TURKISH TELEVISION SERIALS WITH MYSTIC MOTIFS (WORLD OF MYSTERIES, THE EYE OF THE HEART, THE SECRET WORLDS, THE FIFTH DIMENSION)

Abstract: In most family, before the television took our top corner as a basic narrator, member of the families were amassing around the oldest member or the most respected one with the curious glances for listening him. All this action was for listening a story in which “divine justice” will appear in front of all witness and all people can be relax at last.

¹ Bu makale, bildiri formatındaki kısa biçimi ile Association for Cultural Studies (ACS) ve İstanbul Bilgi Üniversitesi işbirliği ile 20-23 Temmuz 2006 tarihinde İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde düzenlenen “Altıncı Uluslararası Kültürel Çalışmalar Sempozyumu”nda (The Sixth International Crossroads in Cultural Studies Conference) sunulmuş olup, bildirinin genişletilmiş ve geliştirilmiş [tam metni](#)dir.

* Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi/ ORDU, mehmet.yilmaz@odu.edu.tr

** Prof. Dr., Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi/ İZMİR, gulizuluc@yahoo.com

This stories adressed to listener's justice sense, and all of the wrongs correction by the divine power which describe in religions like saints, dervishes, elves, fairies, souls and spirits as a tale.

But during the time this stories which main subject is has a divine justice get a anonymous character but they start to be forgotten in the other narratives which tells in the mass circulation media. So these narratives loose their importance by the television after a while, but while we starting to think that we forgot narratives, television takes them from their dusty consoles and shows them to the viewers as a serial format. After a while other television channels starts this kind of programs. Commercial and ideological dimensions of the subject were left, the main reason of this high rating can be a dream of people for relaxing their hearts like a new way of traditional methods.

With this article we try to evaluate this divine justice, which tells in narratives, with the critical perspective and make descriptive analyze on the mentioned serials. We choose some series randomly from each and analyze the "divine justice" concept with its problem, behaviours of people and the solving of the problem as the representation level.

Key Words: Divine justice, religious values, traditional values, narration, tv serials, representation, tv serial analysis.

Giriş

Adalet, kişinin doğru olması ve davranması, bir şeyi diğerinin eşi kılarak düzeltip dengeye oturtmasıdır. Adalet, akıl ve vicdanın yanlışı ve doğruları tartarak hakkın ve hakikatin tecelli etmesini sağlamaktır. Adalet, faziletin bir parçasıdır.

Bir düşünce olarak adalet olgusu, çeşitli dinler ve felsefi geleneklerde farklı düzeylerde işlenmiştir. Bu anlamda adaletin niteliğine dair tartışmalara din ve felsefenin katkısı göz ardı edilemez. Din dünyası penceresinden olduğu kadar felsefi bakış açılarında da, her zaman "hakkaniyet"e vurgu yapan, kabul edilebilir bir adalet anlayışına dikkat çekilmektedir. Adalet olgusuna manevi bir mahiyet kazandıran dinler, adalet ile her zaman bir "huzur"u ararken, daha Sokrates'ten itibaren filozoflar da Zeus'un ikinci karısı Themis ile kişileşen adalet düşüncesini en üstün iyiyi bulma ideali çerçevesi içinde tartışmış ve oldukça zengin bir birikim günümüze değin ulaşmıştır. Dinler, yüce Tanrı'dan hareket ile tutarlı bir adalet tasavvuru ortaya koymak iddiasında olmuşlar; insan ilişkilerinden doğan toplumsal sancı ve gerilimlerin ilahi adalet zemininde çözülebileceği öngörüsünde bulunmuşlar ve bu doğrultuda ilahi adalet anlayışında Tanrı'nın iradesi mutlak belirleyici bir güç olarak kabul edilmiştir (Subaşı 2003: 150).

Söz konusu olguya dair değer sistemlerinin toplumsal dolaşıma sokulması ve davranış biçimlerinin oluşturulan bir ilahi adalet algısı doğrultusunda yönlendirmesinde geleneksel kültürel değerler ile yoğrulmuş anlatı kalıpları içinde kurgulanmış, kuşaklar boyu aktarılan, iyiliğin kutsandığı ve en önemlisi iyinin ödülünün, kötünün cezasının bu dünyada verildiği mesellerin* önemli rolü bulunmaktadır.

Televizyon asal bir öykü anlatıcısı olarak baş köşeye yerleşmeden önce, ailenin en yaşlısı ya da o topluluğun en saygı duyulan üyesinin tarafından anlatılan, ilahi bir gözün herşeyi gördüğü ve er ya da geç ama mutlaka olağanüstü bir güç ile haklıyı haksızdan, doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırdığı bir başka deyişle “ilahi adalet”in tüm tanıkların gözleri önünde yerine geldiği ve yüreklerin soğutulduğu bu meseller kültürel belleğin raflarına terkedildi derken ironik bir biçimde bu terkedilişin nedenlerinden biri olan televizyon bu meselleri raflardan indirmiş ve dizi formatında anlatılar olarak izleyicilere sunmuştur.

Adları ve yayınlandıkları televizyon kanallar farklı da olsa neredeyse hepsi ilahi adalet olgusuna gönderme yapan öykülerden oluşan bu diziler gerek nicelikleri gerekse aldıkları yüksek izlenme oranı başarıları ile incelemeye değer görülmektedir.

Tam da bu noktada iletişim perspektifinden sözü edilen geleneksel anlatıların bu yeni halinde “ilahi adalet”in nasıl temsil edildiği betimleyici bir yaklaşım ile ele alınarak; *Sırlar Dünyası*, *Kalp Gözü*, *Gizli Dünyalar*, *Beşinci Boyut* adlı televizyon dizileri örneklerinin rastgele seçilen bölümlerinde haksızlığa neden olan sorun, tarafların tutumları ve sorunun çözümü bağlamında “ilahi adalet” olgusu temsil düzeyinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

İlahi Adalet Olgusu

İlahi adalet düşüncesi Allah’ın mutlak adaleti ve ahlaki mükemmelliğini her türlü eksiklik şüphesinden uzak tutmak ve de insanın dini, ahlaki vb. yükümlülüklerini ve sorumluluklarını mantıksal açıdan tutarlı bir zemin üzerine oturtturarak insanın,

* Mesel: Eğitici hikâye veya masal; ibret almağa meydan verme yolu ile insana bir ahlâk veya davranış kuralı telkin eden orunlama.

(<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=225633>)

eylemlerinin tek sorumlusu olduğu düşüncesini pekiştirmek anlayışına dayanmaktadır.

Adil, adalet sözcükleri; doğru, düz, dengeli anlamına gelen Arapça “adl” kökünden alıntıdır (İnam 2009). Adalet ve adil kavramlarını Kur’an diliyle söylemek yoluyla adalete, Allah’a özgü (ilahi-mistik) bir değer vermek yeğlenmiştir.

Miskawayh’in (1964) kümülatif adalet görüşü, adaleti üç ana kategoriye ayırmaktadır; doğal, geleneksel ve ilahi adalet. Doğal adalet evrensel düzenin öğeleri ve güçleri arasındaki denge olarak yorumlanmaktadır; geleneksel adalet ise hem genel hem de özeldir. Genel olan evrensel oyaşımından türetilirken özel olan yerel olup doğa tarafından belirlenemez. Dördüncü kategori olarak hesaba katılabilen gönüllü adalet, ruhun değişik yetenekleri arasındaki barışçıl birlikteliktir. İlahi adalet ise yaşadığımız değişken dünyanın ötesinde bir düzene aittir ve maddeci özellikte hiçbir “şey”de bulunmaz.

Örneğin İslam’da adalet, kaynağını Kur’an’da ve Hz. Muhammed’in yaşamında bulan bir bütünlüğe sahiptir. Kur’an ve hadislerde adalet genellikle “düzen, denge, denklik, eşitlik, gerçeğe uygun hükmetme, doğru yolu izleme, takvaya yönelme, dürüstlük, tarafsızlık” gibi anlamlarda kullanılmıştır. Hatta insanın fizyolojik ve fizyonomik yapısındaki uyum, ahenk ve estetik görünüm de adalet kavramıyla ifade edilmektedir. (Çağırıcı 1988: 341)

İslam’ın tanımlamaları bireyin görünürde olan duruşuna dairdir. Ahiretteki, öteki dünyadaki hayata yönelik hüküm ise zaten ilahi adaletin gereği olarak ancak Allah’a aittir (Yazıcıoğlu 2003: 134).

İslam felsefesinde de adalet, öncelikle ontolojik bir kavram olarak ele alınmış ve bu kavram gelişme veya olma sırasında her varlığın, kendi kademesine göre “İlk Varlık” tan (el-vücuda’l-evvel: Allah) bir varlık payı alması şeklinde açıklanmıştır. Buna göre Allah’ın adaleti, var olan her şeye varlık hiyerarşisi içindeki durumuna göre tamlık ve mükemmellik kazandırmasıdır. İslam filozofları ilahi

iyiliğe bağlı olarak adaletin, varlık sahnesinde yer alan her varlığın bütün gelişim safhalarında ve hatta her parçasında belirildiğini söylemişlerdir. İslam düşünürleri, insanın ahlaki niteliğini de aynı düzen fikrinden hareketle açıklamışlar ve bu alandaki adaleti öteki temel erdemlerin uyumlu bir sonucu saymışlardır. (Çağırıcı ve Hadduri'den akt. Subaşı 2003: 150)

İnsan akıl ile donatılmış, bütün yaratıklar Allah'ın varlığı ve Kendisi'nden başka ilah olmadığını açıklarcasına yaratılmış ve peygamberlere yol gösterici kitapları verilmiştir. Yanlış-doğru apaçık bildirilmiştir. Bütün bunlardan sonra yanlış bile bile tercih edenlere de ödül verilmesi adil olanın adilliğine zarar verir. Adalet duygusunu ortadan kaldıracak düşünceler, insanın doğasına ters düştüğü gibi dinin tanımlayıcı özelliğine de terstir. Nitekim “ilahi adalet” insanla ilgili adaletsizliğe yönelik bir tedbir hatta zorunluluktur. Zira adalet ödül ve cezalandırma dengesi olduğu gibi korkuyla ve umutla uyarı da bundan olsa gerektir (Yazçıçek 2003: 135). İslamiyet'te adalet yoksulun haklarının onaylanması olarak kavranırken bu kişilere karşı olan sorumluluktan kaçınmak ya da aşağılayıcı tavır içinde olmak inanç eksikliği ile ilişkilendirmektedir.

İlahi adalet anlayışında dünyevi bağlantılara sahip bir düşünce doğrultusunda “herkese eşit düzeyde bir dağılım” değil “herkese hakkını vermek” anlayışı söz konusudur. Bu konuda, Hz. Ömer'in bir hikayesi örnek verilebilir:

Hazineden insanlara bir şeyler dağıtacak olan Hz. Ömer oradakilere sorar.

-Size Allah adaletiyle mi dağıtayım, yoksa Ömer adaletiyle mi?

Hz. Ömer, adaletiyle meşhur!.. Ama gene de Ömer adaleti, Allah adaleti yanında ne ifade eder ki?...

-Allah adaleti üzere dağıt bize ya Ömer!.. derler..

Hazreti Ömer de başlar kimine çok, kimine az olmak üzere eline geçtiği gibi dağıtmaya!...

Hemen itiraz gelir tümünden:

-Ya Ömer bu ne biçim dağıtmaktır?.. Kimimize az, kimimize çok. Biz eşitlikte hata olmasın diye ‘Allah adaleti’ istedik... Sen ise hepten eşitliği kaldırdın ortadan?..

Hız. Ömer güler ve şöyle der:

-Eğer siz Ömer adaleti isteseydiniz, ben bunu hepinize eşit taksim edecektim... Çünkü ben içinizi bilemem, neyi ne kadar hakketmiş olduğunuzu bilemem!.. Ama siz ‘Allah Adaleti’ istediniz!.. (Yüksel 2004)

Görüldüğü üzere “ilahi adalet”i açıklarken ve yaşananlar ile bu kavram arasında bağlantı kurarken oldukça dikkatli olmak gerekmektedir. İlahi adalet anlayışına göre bu kavramdan yola çıkarak dünyada yaşanan sıkıntıların hepsinin arkasında bir suç veya hata aramaya kalkışmak hem suçlananlara hem de ilahi adaletle karşı haksızlıktır. Yine bu anlayışa göre, Allah dünyayı bir imtihan alemi kılmıştır. Bu dünyada bazen herhangi bir suça konu olmaksızın da sıkıntı çekilir. Ama bu sıkıntılar karşısındaki sabır ve tevekkül iman sahibi olanların mertebelerini yükseltmektedir.

Yazıcıoğlu, her iyilik ve kötülüğün bu dünyadaki karşılığını tam manası ile bulmadığına, hatta kimi zaman kötülük yapanın daha kazançlı olduğuna, haksızlığa neden olan kişinin bazı durumlarda çeşitli yollar deneyerek gerçek adaletin ortaya çıkması önünde engel olabildiğine keza iyilik yapanın da davranışının tam karşılığını alamayabildiğine işaret etmekte ve tüm bu durumların insandaki ilahi adalet duygusunun varlığını ortaya koyduğunu vurgulamaktadır (2006: 80). İslam’da, bu dünyada yapılan iyilik ve kötülüklerin ilahi adaletin terazisinden mutlaka geçeceği anlayışının altı çizilmektedir. Özellik ile ahiret inancı, ilahi adalet düşüncesinin yerleşmesinde önemli rol oynamaktadır.

Mü’min sûresi 17. ayette geçen “Bugün herkese kazandığının karşılığı verilir. Bugün haksızlık yoktur. Şüphesiz Allah, hesabı çarçabuk görendir”de (<http://www.diyantevakfi.org.tr/meal/Mu%27min.htm>) de görüldüğü üzere, bu dünyada uğranan haksızlıklar nedeniyle çekilen tüm sıkıntıların hesabının sorulacağı inancı, dünyadaki tüm adaletsizliklere direnmek için değerli bir dayanak noktası olmaktadır. İnceleme konusu dizilerin de, “yüreklere soğutmak” biçiminde tabir edilen

ilahi adaletin er ya da geç tecelli edeceği telkini aynı zamanda inceleme konusu temayı barındıran en çekici özellikleri olmaktadır.

İlahi Adaletin Kuramsal Ardalanı

Modernizm, liberalizm çerçevesinde ele alındığında ilahi adalet ve öncesinde dinin rasyonelleştirilmesi düşüncesinin başat olduğu dikkati çekmektedir.

Liberal düşüncenin öncülerinden 18. yüzyıl düşünürü Hume'a göre, insan davranışlarındaki “daha büyük” bir metafiziksel, dini adalet düşüncesi yönündeki eğilim onları siyaset alanının aldanımlarına giden kaçınılmaz yolda hazırlıklı olmaktan alıkoymaktadır (Hume 1987a: 465- 87).

Hume'un bu fenomene ilişkin eleştirileri yazınlarında özellikle dini ahlaka ve değerlere, öteki dünya işlerine dalmış karakterlere yönelik görüşlerinde belirgindir (Hume 1947: 220- 227 ve 1956: 60-72 ve 1988: 270-322).

Tüm bu eleştiriler daha yüksek, yüce bir adaletin insanoğlunun gözleri önünde cereyan eden kaçınılmaz olay ve olgulardan korunduğunu düşünmelerini kışkırtarak ya da düşünmelerine yönlendirerek insani pratikleri nasıl zayıflatma eğiliminde olduğunun önemle üzerinde durmaktadır.

Hume'a göre ütopyik ve öteki dünya ile haşır neşir adetler bu temelden inşa edilmekte ve rızanın “razı olmanın” savunuculuğunu yapmaktadırlar. Prensiplerin kozmik bir desteğe sahip olduğu telkini, Hume'a göre eninde sonunda hoşgörüsüzlüğü, hizipçiliği ve itaatsizliği temsil edecektir. Hume'un telkin ettiği düşünsel zemin mekaniksel gerçeklik olup bu tercih siyasal uslamlamayı doğanın düzeni ile Allah'ın lütfünden ayırıştırma arzusunu yansıtmaktadır (akt. Manzer 1996: 490).

Rawls'a (1985: 223-251) göre de dünyadaki adalet ya da “politik adalet” çekişmeli felsefi ve dini doktrinlerden mümkün olduğunca uzak durmaya çalışır. Böylelikle evrensel gerçeklik, doğal gerçeklik ve insanların kimliği ile ilişkili iddialardan bağımsızdır. Politik adalet, yurttaşlar arasındaki özgür ve eşit insanlar olma yolundaki politik anlaşma ve istekten oluşan temelde yer alır. Bu anlaşmayı olabildiğince tartışmalı felsefi, ahlaki ve dini sorulardan uzak tutmak, sakınmak

gerekmektedir. Böylelikle Rawls “doğruluk olarak adalet- justice as fairness” önermesini metafiziksel değil politik olarak tanımlamaktadır.

Rawls’a göre, çizelgede de özetlendiği üzere politik kavramın üç görünümünü tartışmalı felsefi iddialardan bağımsızlık ya da diğer bir deyişle tartışmalı olmayan dayanak; pratik haklı çıkarma ve tarihsel kökenlilik oluştururken, metafizik kavram bunun tam tersi ile tanımlanabilir.

Adalet Görüşleri (Kavramları)		
Ayırt Edici Kriter	Metafiziksel Görüş	Politik Görüş
Felsefi bağımlılık	Tartışmalı felsefi görüşlerin doğruluğuna bağımlılık nedeniyle felsefi olarak tartışmalı	Bu tür görüşlerden bağımsızlık nedeniyle felsefi olarak tartışmasız
Haklı çıkarma (doğrulama) standartları	Epistemolojik ve metafiziksel; temel önermelerin veya aksiyonların doğruluğu ile haklı çıkarılabilir.	Pratik; özgür ve eşit insanlar arasında dürüst ve bağlayıcı bir antlaşma ile haklı çıkarılabilir.
Uygulama alanı	Evrensel; biri ile ilgili olmaksızın tüm tarihsel toplumlara uygulanabilir.	Tarihsel sınırlı; özel bir tarihsel durumda belirir ve sadece ona uygulanabilir.
<i>Çizelge 1: Adalet Görüşleri- “Justice Concepts” (Patrick 1990: 28).</i>		

İlahi adalet, dünyevi yaşam mücadelesi içinde haklı çıkarılamayacak kadar esaslı sorular içermektedir. Şöyle ki ilahi adalet herkese eşit davranmak değil, herkese hak ettiğini vermektir. Bu durumda birinin başına bir kötülük geldiğinde bunun onun hakkı olup olmadığı sorusu (bunu hak etmek için ne yaptı) akla gelmektedir. Bu noktada da dini referanslar devreye girmektedir. Yani dünyadaki olayların öteki dünya ile bağlantılandırılması görüşü gündeme gelmektedir.

Kuramsal ardalın çerçevesinde temel önermeleri irdelenen ve bedelleri hayli ağır olan modernitenin sonuçları bağlamında ilahi adalet kavramı üzerine düşünüldüğünde, 20. yüzyılın son çeyreğinin dinsel deneyim alanında, modernliğin inşası ile birlikte, doğa ve insan üzerindeki tasarrufunu bilime terk etmek zoruna kalan, ancak evrensellik ve insansal deneyimin tümünü kuşatma iddialarından

vazgeçmeyen dinin yeniden canlanması ya da kutsalın intikamı olarak tanımlanan düşünsel ve edimsel bir hareketliliğe tanık olduğu görülmektedir. Dinsel canlanışın genel nedeni ise modernliği akılcılaştırmaya indirgeyen modernitenin krizidir (Kurtuluş 2000/2001: 82-85). Bu anlamda Kolakowski (1991: 21-22) insan kültürünün icat ettiği en etkili intihar aracının kutsalı reddetmek olduğunu vurgulayarak, dinlerin canlanışını “rasyonalist büyüler yoluyla kültürden aforoz edilen kutsalın intikamı” olarak görmektedir.

Anılan görüşlere paralel olarak Zinser, “Modernleşme, dinde tasarlanmış ve kural olarak sunulmuş davranışın ve düşüncenin normlarından bir kurtuluşu simgeliyordu. Fakat bu kurtuluş çift yönlüdür. Bireyi, dinlerin hayatına yüklediği sınırlandırmalardan arındırır, ama aynı zamanda bağlayıcı ve böylece yön gösterici değerlerden de “kurtarır”. Buna ilaveten dinlerde nesnel olarak gösterilmiş anlamdan da “kurtarır” ve her bireyin, hayatının anlamını ve gayesini kendi çapında belirlemesini bekler.” demektedir (1995: 117).

“Bilimsel-teknolojik ilerlemeye dayalı daha müreffeh bir toplum yaratma şiarının taşıyıcısı olan modernlik, bilim ve teknolojiye dayalı ilerlemenin insanı siyasal, toplumsal ve ekonomik olarak özgürleştirememesi; kendini ötekini şeyleştirerek kuran modern öznenin, ötekinin özneliğini kabul etmeye zorlanması ” gibi sorunların çözümünde tıkanmış, daha adil bir toplum talebi karşısında cevapsız kalmıştır.” 17. yüzyılda insana geniş (hatta sınırsız) bir hareket alanı yaratmak üzere dünyevi ilgi ve iddiaları ile birlikte dünyadan kovulan din, şimdi insanın, kendisi içinde sıkışıp kaldığı insansal dünyanın sınırlılık ve sorunlarından kurtuluşunun müjdecisi olarak geri çağrılmakta ve ondan, öteden beri sahip olduğu kurtuluş misyonunu gerçekleştirmesi istenmektedir. “Şimdi genel olarak dinlerin, özel olarak da İslam dininin canlanışının tarihsel nedenlerinden biri işte bu, modernliğin krizi karşısında, insana sığınacak ve savunacak yeni mevziler yaratmak, insanı, modernliğin getirip bıraktığı düşünülen uçurumun kıyısında durma halinden, tek boyutluluğundan, kutsalla ilişkilendirerek kurtarmak (ahlak) veya insansal yaşam eyleminin –özellikle siyasal alanda kendilerini dayatan- mevcut soru ve sorunlarına alternatif, evrensel çözümler üretmek (siyaset) amacıyla dinlere çıkartılan davetiyedir; ya da durumdan vazife çıkaran dinlerin, modern dünyada ahlak ve siyaset

arasındaki bağın kopuşunun yarattığı yarıktan içeri dalma çabasıdır.”(Kurtoğlu 2000/2001: 82- 85). (2)

Modernizm, neo- Marksizm çerçevesinde ele alındığında ise Kapitalist sistemin kendisini yenileyebilmesini ve istikrarını koruyabilmesini ideolojik aygıtlar ile açıklayan yapısalcı düşünür Althusser’e atf ile toplumda tepkinin oluşmamasını iktidarın baskıcı olmayan araçlar ile sürdürülmesine bağlanabilir (2000: 17-18). Yeniden üretim işlevini, doğrudan üretim sürecine katılmayan politik ve ideolojik kurumlar ve onların aygıtları yerine getirmektedir. Hükümet, yönetim, ordu, polis, mahkemeler, hapisaneler vb. devletin “zor kullanma” kavramına da içkin olan baskı aygıtlarını oluştururken eğitim kurumları, dini kurumlar, aile, toplumsal çevre, hukuki kurumlar, medya, kültürel faaliyetler, gelenek ve görenekler, siyasal ve sendikal kurumlar ise devletin ideolojik aygıtlarını oluşturmaktadır. İdeolojik aygıtlar ideolojiyi kullanarak işlerler ve hem birleştirici hem de bu birleşme ile toplumda ideolojik bütünlük sağlayıcı işleve sahip birer ideolojik onaylama mekanizmalarıdır. İnsanı devlet yanında sosyolojik olarak biçimlendirirler, davranışlarını denetlerler.

Althusser’in önceki paragrafta yer alan düşüncesi çalışmanın konusunu oluşturan mistik televizyon dizilerindeki ilahi adalet olgusu pratiğinde irdelendiğinde, temel misyonu ideoloji taşıma olan, insanı biçimlendirip yönlendiren, denetleyen ‘medya’ ile ‘din’ buluşmakta, iki ayrı aygıt, son amaç olan sistemin devamlılığını üretmekte üst üste gelmektedir.

Toplumsal gidişatı yönlendirmek amacıyla uygulanan stratejilere göz atıldığında: toplumda var olan asimetrik ilişkileri yani haksız oluşumları, eşit olmayan ilişkileri doğal sayıp, benimsemek olarak meşrulaştırma; sorunun, olayın özünün gizlenerek daha doğrusu bir yana itilerek, ilginin başka alanlara kaydırılması olarak saklamak; yaşanan bir takım durumları şeyleştirme (reification), doğallaştırmak ve edilgen hale getirmek olarak somutlaştırmak, ideolojiyi pratiğe yansıtma ve özelde medya çözümlerinde sıklıkla karşılaşılan yöntemler olmaktadır. Bu bağlamda inceleme konusu mistik dizilerin ideolojik ardağının analizinde yaşanan adalet anlayışındaki körelmenin doğallaştırılarak, kabulleniminin ve bir şekilde sisteme entegre olmanın, günlük pratiklerin nedenlerinin ve gerekçelerinin

belirsizleştirmesinin televizyon evrenine özgü temsil düzleminde gözlemlenmesi söz konusu olmaktadır (Kazancı 2002: 75-76).

Her iki perspektiften de bakıldığında görülmektedir ki ilahi adalet olgusu, ontolojik olarak belirsiz kimlik sorularına izin verilmediği takdirde daha az paradoksaldır.

Sosyal Eşitsizlik Olgusu ve İlahi Adalet: Adaletin bu mu dünya?

Arzu edilenlerin, dileklerin gerçekleşmemesi, bir yanda açlık, kıtlık içinde acı çeken insanların, diğer yanda bolluk içinde yaşamın karşıtlığında, ayakta kalma gücünün azaldığı noktada adaletle sığınmak ve bunun hakkaniyet ölçüleri içinde yer alması gerektiğini düşünmek kaçınılmaz olarak ilahi adalet kavramını akıllara getirmektedir.

Sosyal eşitsizlik olgusu ile din arasındaki ilişki sosyolojik etkileşime konu olan yönleriyle irdelendiğinde, toplumsal bir varlık olarak insanın ilişkilerinde temel çatışma veya uzlaşma gerekçelerinden olan eşitsizliği temellendirmeye çalışan ya da ondan hareketle protestocu bir duruşa sahip olan çeşitli ideolojik yönelimler, din ile ilişkisinde sorunu “meşrulaştırma”dan “tepkiselliğe” kadar çeşitlenen bir boyutta ele almışlardır.

İlahi adalet de önemli bir parçası olmak üzere her dinin eşitsizlik, haksızlık, yoksulluk ve benzeri konularda kendi izahlarına dayanan normatif bir vechesi bulunmaktadır. Gerek anlamlandırma gerekse meşrulaştırma sistemi olarak din ve ilahi adalet olgusu varoluş sorunlarının yanı sıra toplumsal ve doğal belirsizlikler/felaketler karşısında da sunduğu cevaplar ile güçlü bir referans çerçevesidir. (Çelik 2005).

Adaletin olmazsa olmaz koşullarının yokluğuna ilişkin toplumsal bir kabul ya fiili durumu hepten kabullenmeyi bir inanç formuna dönüştürmekte ya da adaletin gerçekleşmesi konusundaki yönelişlerin yerini daha derin mistik beklentiler almaktadır..... Adaleti öte dünyada arama, mehdicilik ya da kalıcı bir adalet uygulamasına ulaşmayı nostaljik bir zikre dönüştüren bakış açıları,

hukuk düzenine yön veren temel aksiyomların toplumsal hafızadan silinmesine yol açmıştır. Böylelikle popülerleşen bir deneyim sadece her şeyi boş vermekle kalmayacak, türlü adalet beklentilerini marjinal bir değerlendirmeye tabi kılacak, hatta özgürlük, eşitlik gibi söylemlere mesafeli duruş sürekli bir yaşam tarzına dönüşecektir. Bu perspektif kendini, toplumsal beklentilerden vazgeçerek ancak var edebilecektir. (Subaşı 2003: 150- 155)

Günlük yaşam pratiğinde, Anatole France’ın anonim bir hüviyet kazanan “Hukuk o muhteşem eşitlikçiliği ile, köprü altında yatmayı, sokaklarda dilenmeyi ve ekmek çalmayı yoksullara da zenginlere de aynı şekilde yasaklar” deyişindeki ironiyi doğrulayan eşitsizliklerin, haksızlıkların yaşanması karşısında adalet duygusunun dürtmesiyle bir uzlaşma zemini olarak ilahi adalet ile buluşmaktadır. Bu çabada yasaların aksayan yönleri ve adalet sisteminin zayıflıkları ile güç kaybeden dünyevi adalete bağlanan umutların yavaş yavaş silinmeye başlamasının da etkisi vardır. Toplumların ve bireylerin adalet kavramını Tanrı katına yükselttiler kutsallaştırılmasında yargı alanında yaşanan güven bunalımının payı şüphesizdir. Adalet kavramının tarafsızlık, doğruluk, eşitlik gibi değer yargılarından soyutlanması, biçimciliğe boğulması insan yaradılışının özünde var olan vazgeçilmez kavramı; adaleti törpülemektedir.

Bir ülkede, çağdaş hukukun öngördüğü yasalar, yasaları denetleyecek anayasa yargısı, hak aramanın son kapısı olan yargı yerleri, buralardan verilen kararları denetleyecek yüksek mahkemeler bulunabilir. Ancak önemli olan şu sorulara olumlu yanıt alınmasıdır: Hak alınabiliyor mu ya da bireyler hakkın alınacağına güveniyor mu? (Aşçıoğlu 2001: 10)

William Godwin’e (1793) göre adalet bir insanın bir başkasına karşı davranışının hakiki ölçüsüdür. Adalet, en büyük miktarda haz ve mutluluk yaratmayı amaçlayan ilkedir. Adalet insanlık çıkarlarının yansız gözlemcisi olmayı ve kişisel tercihleri gözardı etmeyi gerektirir. Yaşamın öğrettiği tüm vicdani önermeleri ve yargı alanının insandan arındırılması sonucu sövene dilsiz, vurana elsizliğimizi ilahi adalete

havale etmiyor muyuz? Böylelikle huzursuzluğumuzu giderip, yüreklerimizi serinletmiyor muyuz?

Aslında, Aşçıoğlu'na atıfla, doğru ve güvenli (adil) yargılama, Tanrı buyruğu gibi kutsal değil midir?

Mistik Motifli Türk Dizileri (Sırlar Dünyası, Kalp Gözü, Gizli Dünyalar, Beşinci Boyut) ve İlahi Adalet

Bu bölümde zaman içinde anonim bir kimlik kazanan ve temel iletisi “ilahi adalet” olan benzer kalıplı mesellerin anlatıldığı televizyon dizilerinden *Sırlar Dünyası*, *Kalp Gözü*, *Gizli Dünyalar* ve *Beşinci Boyut* örnek olarak alınacaktır. Çalışmanın önceki bölümlerinde verilen kavramsal ve kuramsal çerçeve de göz önünde bulundurularak, her bir dizinin rasgele olarak seçilen farklı bölümlerinde haksızlığa neden olan sorun, tarafların tutumları ve sorunun çözümü bağlamında “ilahi adalet” olgusu analiz edilip olgu temsil düzeyinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Yaşam pratikleri içinde dini değerlere daha fazla yer veren bir bakış açısının sahibi ve taşıyıcısı olduğu kanaatini uyandıran tecimsel kanallarda (Samanyolu TV, Kanal 7, TGRT) yayınlanması ile de dikkat çeken bu dizilerin adları farklı da olsa iletileri aynı noktada buluşmaktadır. Adalet duygusuna seslenilen bu dizilerde haksızlıklar tüm kurumların üzerinde dini değerler içinde tasvir edilen ilahi bir güç ile evliyalar, dervişler, cinler, periler eliyle çoğu kez olağan dışı bir şekilde giderilmekte, herkes layığını dünya gözü ile bulmaktadır. (Benzer türde bir televizyon dizisi olan ve Samanyolu TV’de yayınlanan “Büyük Buluşma” adlı dizide kötülük yapan karakterlerin öbür dünya ile temas kurması ve ölümden sonra da Cehenneme gidişlerinin anlatılması, dolayısı ile dünya gözü ile cezalarını bulmamaları nedeniyle türünün diğer örneklerinden ayrıldığı görülmüş ve ilahi adalet bu dizide de sergilense de tecellisinin farklılığı bakımından söz konusu dizi örnekleme dahil edilmemiştir.) Konunun ticari ve ideolojik boyutları bir kenara bu dizilerin aldıkları yüksek rating başarılarının altında kitlelerin geleneksel yöntemlerin yeni bir biçimi ile ‘yüreklerini soğutma’ özleminin tatmininin yattığını düşündürmektedir.

Örnek dizilerin her bölümünde başka öyküler anlatılmakta aynı dizinin farklı bölümleri arasındaki ortak nokta ilahi adalete içkin tema (Örneğin bir öyküde

karakterlerden biri kanserden ölürlen ortağı gelip bir vekaletname imzalatmak suretiyle ona kötülük yapıyor ve bütün mallarını üzerine geçiriyor. Aldatılan kişinin çocukları da ortada kalıyor. Kötülük yapan adam 20 yıl sonra kendisi de kanser olarak ölüyor. Böylelikle Allahın adalet kılıcının kötünün kalbine saplanacağı net bir biçimde anlatılmış oluyor.) ve anlatıcısı/ları olmaktadır. Müstakil bir ya da birkaç öyküden oluşan her bölüm (bir bölümde *Kalp Gözü*'nde üç, *Sırlar Dünyası*'nda iki, *Gizli Dünyalar*'da iki ve *Beşinci Boyut*'ta bir farklı öykü anlatılmaktadır.) öykünün başı ya da sonunda anlatıcı tarafından yorumlanmakta, temanın altı kalın çizgiler ile vurgulanmaktadır.

Bu dizilerde genellikle doğruyu söyleyenler yaşlılar olmaktadır. Bu da yaşlıların olgunluğu, bilgeliği, yaşlıya gösterilen saygı gibi değerlere içkin geleneksel Türk aile sistemine dini vurgularla göndermede bulunmakta, dini duyguların izlerinin bulunabildiği bu kültür ürünlerinde hoşgörü, bağışlama, tevazu vb. değerleri işleyen geleneksel öyküler ve kurgular kolaylıkla uyum içinde bütünleştirilmektedir.

İlahi Adalet Olgusunun Analizi

Çalışmanın analiz bölümünde, sırasıyla *Sırlar Dünyası*, *Kalp Gözü*, *Gizli Dünyalar* ve *Beşinci Boyut* adlı televizyon dizileri çözümlenmektedir. Televizyon dizilerinde çeşitli fenomenlerin toplumbilimsel analizleri için amaca uygun bir araştırma tasarımı hazırlamak gereği bulunmaktadır. Televizyon dizilerinde; öykünün, karakterlerin ve diyalogların taşıdığı inceleme konusu tema (ilahi adalet), tematik olarak nitelendirilen bir dizi analizi ile değerlendirilmeye hazır hale getirilmek üzere deşifre edilmektedir. Bu anlamda, farklı çalışmalar için tasarlanan benzer dizi analiz yöntemleri “tematik dizi analizi” olarak adlandırılmaktadır.

Eleştirel bakış açısının sağladığı açılım doğrultusunda her bir dizinin tek bölümünde yer alan “ilahi adalet” teması; dizi adı, öykü adı, yayınlandığı televizyon kanalının adı, öykü özeti, ilahi adalet konusu haksızlık, ilahi adalete ilişkin ifadeler, ilahi adaletin gerçekleşmesi durumu ve anlatıcının mesajı başlıkları altında deşifre edilmektedir.

Dizinin Adı: Sırlar Dünyası

Dizinin Yayınlandığı Televizyon Kanalı: Samanyolu TV

Birinci Öykünün Adı: “Acı son”

Birinci Öykünün Özeti: Almanya'dan yıllar sonra köyüne, ablası Nurgül'ün yanına ziyarete gelen Birol, geçmişte köyün en zengin adamı olan Sabri ile karşılaşır. Sabri perişan bir halde, gelen geçen insanların peşine takılmakta “oğlum, beni bırakma” diye yalvarmakta ve ağlamaktadır. Bu manzara Birol'u yıllar öncesine götürür. Yokuşun başından kaykay ile kayarken atı ile gelen Sabri'nin önüne çıkan küçük Birol'u Sabri hırpalamakta ve oradan geçmekte olan alkol bağımlısı babası Adnan'a ağır sözler ile de çıkışarak teslim etmektedir. Adnan, eşi Zeliha ve Nurgül'e oğlu Birol'a davrandığı gibi kötü muamelede bulunmakta para kazanmak için öz kızını zengin bir aileye besleme vermek istemektedir. Zengin aile Nurgül'u yaşının büyük olması dolayısı ile kabul etmez, Adnan daha fazla hırçınlaşır. Evin geçimini temin ve başarılı bir öğrenci olan Birol'un okuması için Adnan'dan gizli çalışan Zeliha birçok kez Adnan tarafından para vermesi için çocuklarının önünde dövülmektedir. Zor şartlarda okuyan Birol bir gün öğretmeninin daveti üzerine köyün ileri gelenlerinin öğrencilere çeşitli gereksinimlerini sağlayacağını öğrenir. Bu haberin sevincini anne ve ablası ile paylaşır. Ne var ki bağış yapanlar arasında Sabri de vardır ve Birol'u “bir ayyaşın oğluna verecek mal yok bende” diye geri çevirir. Birol'un çocuk dünyası alt üst olmuştur. İşte o Birol yıllar sonra çok iyi bir duruma gelmiş ve Allah ona, kendilerine eza çektiren Sabri'nin düştüğünü göstermiştir.

İlahi adalet konusu tema (haksızlık): Köyün ağası Sabri, Birol'u babası sarhoş olduğu için ağır biçimde aşağılamaktadır. Aynı zamanda Sabri, çeşitli olaylar içinde anlayışsızlığı, yardım dileyene el uzatmak konusunda isteksizliği ile kötü bir karakter olarak bir çok kez kul hakkı yerken sergilenmektedir.

İlahi Adalet'e ilişkin ifadeler:

- Zeliha (Adnan'ın kızı Nurgül'ü satmak istemesi üzerine): -“Allah'a dua edelim seni bizden ayırmasın. Kurban olayım vazgeç. Hiç mi acımıyorsun sen şu yavrucağa. Ne yapalım kızım kader böyleymiş. Belki gittiğin yerde daha mutlu olursun.”
- Birol (Sabri'nin oğlu Ferit, Birol'un sınıf arkadaşıdır. O da babası gibi Birol'u çeşitli bahaneler ile hırpalır. Son olay üzerine Birol annesine sorar): - “Anneciğim zenginler kötü mü olur. Sabri Amca'nın oğlu Ferit de babası gibi.”
- Zeliha: - “Kötülük zenginlikte değil. Allah korkusu bilmeyince olmuyor. Bak Sabri, bak baban.”

İlahi Adalet Kimin Hizmetinde: Mistik Motifli Türk Dizileri (Sırlar Dünyası, Kalp Gözü, Gizli Dünyalar, Beşinci Boyut) (s.174 - 204)

- Muhtar (Sabri, öğrencilere yardım konusunda isteksizdir. Sosyal baskı üzerine yardım teklifini geri çevirmez ancak param faizde diye masrafa iştirak etmez. Buna karşın yardım dağıtımında gövde gösterisi yapmayı ihmal etmez): - “Sabri’ye bak. Hayır için elini cebine atmaz. İşi, gücü gösteriş.”
- Birol (yıllar sonra köyüne, ablası Nurgül’ün yanına ziyarete gelen Birol, Nurgül’e Sabri’nin akıbetini sorar): - “Köyün gelişindeki çeşmede Sabri Ağa’ya rastladım. Perişan, sefil, tanınmaz bir hale gelmişti. Peşimden koşup duruyodu oğlum diye. Ne oldu o kocaman Ağa’ya?”

Nurgül: - “Ne olacak Birol. Çarpıldı işte. Eşekten düşmüşten bile beter oldu. Ferit vardı ya hatırladın mı? Hani oğlu, senin sınıf arkadaşın. O kendini içkiye kaptırdı. Serseri arkadaşlar, eğlenceler derken alkolik olup çıktı. Laf geçiremedi Sabri Bey oğluna. Ferit de bütün malını mülkünü yedi babasının. Ne varsa içkiye yatırdı. Sabri’nin sonu da bu oldu. Oğlu elde avuçta bir şey kalmayınca onu öyle bıraktı kaçtı. Fakirlik, perişanlık derken Sabri de aklını yitirdi. Şimdi kimi görse oğlum diye yapıyor yakasına. Sana ayyaşın oğlu derdi her gördüğünde. Kadere bak ki onun sonunu da ayyaş olan oğlu hazırladı.”

İlahi adaletin gerçekleşmesi durumu: Birol’a eza çektiren Sabri, oğlu Ferit’in aşağıladığı Adnan gibi alkol bağımlısı olup malını mülkünü satması ve kendisini yüz üstü beş parasız bırakması sonrasında akli dengesini yitirmiştir. Bu anlamda hem kul hakkı ile elde ettiği birikimi, hem el uzatıp destek vermek yerine masum çocuğuna kadar kınadığı Adnan gibi alkol bağımlısı olan oğlunu, hem de akli dengesini yitirerek dünya gözü ile layığı bulmuştur. Aynı şekilde zor şartlar altında azimle çalışan Birol, varlıklı bir insan olması ile ödüllendirilmiştir. İlahi adaletle ilişkin ifadelerin sonuncusu olan Nurgül’ün konuşmasında ilahi adaletin nasıl tecelli ettiği net bir biçimde vurgulanmaktadır. Nurgül burada dizinin her bölümünde öyküyü değerlendiren anlatıcı gibi, öyküyü dini açıklamalar eşliğinde özetlemekte ve iletinin altını çizmektedir.

İkinci Öykünün Adı: “Uyanış”

İkinci Öykünün Özeti: Uyuşturucu bağımlısı sevgilisi Ceren’in kendisini de uyuşturucuya alıştırdığı Emrah, babası Ahmet ve annesi Hasibe’nin tüm çabalarına karşın kendini bu bağımlılıktan kurtaramaz. Babası Ahmet’in yeni açtığı berber dükkanında kalfalık yapan Emrah, babasının dükkan taksidi için ayırdığı parayı da

olarak Ceren ile uyuşturucu alırken saklandıkları metruk eve yerleşir. Ahmet ve Hasibe'nin, Emrah'ı bulma çabaları sonuçsuz kalırken, Emrah Ceren'in de teşviki ile gün geçtikçe uyuşturucunun pençesinde erimektedir. Uyuşturucu hap almak için babasından çaldığı paralar bitince Ceren, Emrah'ı terketmek ile tehdit eder. Emrah, uyuşturucu satıcısı Necdet'ten veresiye hap ister. Necdet ise bundan sonra kendisi için hap satması şartı ile ona hap temin edeceğini aksi halde bir daha yanına gelmemesini söyler. Emrah satması için verilen hapların gasp edilmesi sonrasında, duruma Necdet'i inandırmaz ve ağır bir şekilde hırpalanır. Ceren onu terketmiş ve uyuşturucu krizi ile girdiği nöbetler onu iyiden iyiye zorlar olmuştur. Bu aşamada Ahmet ve Hasibe oğulları için Allah'a dua ederlerken görülür. Emrah utanç içinde ailesine telefon açar ve onlardan af dileyerek haklarını helal etmelerini ister. Metruk evde uyuşturucu krizi geçirirken Allah'a kendine yardım etmesi için yalvarmakta, intihar edip etmemek arasında gidip gelmektedir. Hasibe ise, Emrah'ı en büyük günahlardan biri olan intihardan koruması için Allah'a dua etmeyi sürdürür. Emrah jilet ile bileklerini kesmek üzereyken bir anda karşısında sakallı ve yeşil cüppeli bir evliya görür. Evliya, ona kurtuluşunun kanda olduğunu söyler. Emrah kendini sokağa atar ve evliyayı gördüğü yerde kendisine araba çarpar. Dört ay sonra gözlerini hastanede açan Emrah, doktordan komadayken aldığı ilaçlar ile uyuşturucu bağımlılığından kurtulduğunu öğrenir ve annesi, babası ve kendi dualarının ödülünü almış olur.

İlahi adalet konusu tema (haksızlık): Emrah'ın, uyuşturucu bağımlısı olarak başta kendine, annesine ve babasına acı çektirmesi.

İlahi Adalet'e ilişkin ifadeler:

- Ahmet, Emrah evden kaçınca: - “Biz söz geçiremedik ama o da burnunun dikine gitti. Allah kötüler ile karşılaştırmamın inşallah.”/ - “Allah büyük, bir çare, bir yol gösterecektir inşallah.”
- Hasibe, Emrah için dua ederken: - “Allah'ım ne olur duy feryadımı, Ona doğru yolu göster.”/ (intihar girişimi öncesinde Emrah için dua ederken): - “Allah'ım senden başka sığınacak kimsemiz yok. Ona yol göster. Kendi canına kıyıp Cehennem'e doğru yuvarlanmasına izin verme. Allah'ım Ona hidayet nasip eyle, Onu kurtar Allah'ım. Onu bize bağışla Allah'ım”.
- Emrah, kriz geçirirken: - “Allah'ım yalvarırım yardım et. Yardım et bırakayım şu illeti. Niye yapıyorsun bunu bana, niye?” / (Eve telefon açtığında söyledikleri): -

“Yaşamak istemiyorum. Hiçbir yerde değilim. Artık yokum anne. Bitti artık anne. Bu dünyada yerim yok. Tutunacak dalım kalmadı artık. Ölmeden önce son kez sesini duyayım dedim. Ne olursun beni affet anne. Dönemem, bu halde yüzünüze bakamam. Yaşamak istemiyorum artık.”/ (İntihara teşebbüs ettiğinde): - “Yoksun Sen, yoksun işte!”

▪ Evliya: “-Biz yaptıklarının hesabını sana sormayacak mıyız zannettin. Sana diyorum, sorulmayacak mı? Zalimsin sen, zalimsin. Annenin sevgi ve şefkatini göremeyecek kadar kör ve zalim. Üzerine gelen o kadar dua’yı göremeyecek kadar zalim. Her kurtuluşun bedeli var. Senin kurtuluşun kan ile gelecek.” (Emrah’a araba çarpacak olan yerdeki kanı göstererek) “- Senin kurtuluşun burada.”

▪ Hasibe, Emrah kurtulunca: - “O kadar çok dua etim ki, Allah’a çok şükür kabul oldu.”

İlahi adaletin gerçekleşmesi durumu:

Bu noktada dua etmek, maneviyatı kaybetmemek gerektiğinin altı çizilmiştir. Tövbe eden, Allah ve ailesinden af dileyen Emrah, yine annesinin duaları ile intiharın eşiğinden dönmüş ve temiz bir yaşam kazanarak ödüllendirilmiştir. Bu öyküde adalet, bir evliya eli ile gerçekleşmiş olup dua etmenin önemi vurgulanmıştır. Samanyolu Tv’de yer alan diğer öykülerde olduğu gibi, ilahi adaletin gerçekleşmesi durumu bakımından dini boyut daha belirgin bir seyir izlemiştir.

Anlatıcı (Anlatıcı genç bir erkektir. Öykü’nün başında, bu dizinin yaşanmış bir öyküden uyarlandığını belirterek, temaya uygun bir giriş yapar): “İnsan ana baba, yuva ve gerçeklerden kaçarak kurtuluşa eremez. Dünya bir oyun ve eğlenceden ibaret, öyle bir an gelir ki aldatan oyun biter, oyuncaklar kırılır, yalanlar ve espriler söner. Karşılaşmak istemediği acı son ile yüzleşme vakti gelirdir. O an ilahi inayet imdada yetişmezse kimse yetişemez. İşte ispatı.” Ayrıca bu dizide, bir önceki öykü sürerken alt yazı ile bu öykü ile ilgili bilgi de şu ifade ile verilmektedir: “Gittikçe batağa sürüklenen bir madde bağımlısıydı. Karanlığın en koyu olduğu anda duası onu nasıl aydınlattı”.

Dizinin Adı: Kalp Gözü

Dizinin Yayınlandığı Televizyon Kanalı: Kanal 7

Birinci Öykünün Adı: “Yürek”

Birinci Öykünün Özeti: Nikah dönüşü evli çiftin yolunu kesen Engin ve arkadaşı, Filiz’in kocası ve arabadaki akrabalarını döverek Filiz’i, Engin’e ait köy evine

kaçırırlar. Engin, Filiz’in kendisini topal bir adama tercih etmesini hazmedemediğini ve o gece ona sahip olacağını söyler. Engin’in arkadaşı eve erzak almak için gittiği bakkaldan çıkarken Engin’in annesi Hatice durumu farkeder ve kızın alıkonulduğu eve giderek Engin’i vazgeçirmeye çalışır. Engin annesini kovmak için çıktığında, Filiz gaz lambasını yere atarak evi ateşe verir. Filiz’in kocası Turgut ve akrabaları yangın sırasında Filiz’in alıkonulduğu evi bulurlar. Turgut, kapıyı kırarak eve girer ve Filiz’i alevlerin arasından kurtarır. Olan biteni izleyen Engin’in yanına gelen annesi Hatice, Engin’in belindeki silahı alır ve göstererek “Sende silah var ama onda yürek var” der, silahı yere atar. Turgut, Filiz ve Filiz’in dedesi mutlu yuvalarında gösterilir. Kapı çalar. Turgut kapıyı açmaya gider ve karşısında Engin’i bulur. Engin ondan ve Filiz’den af diler.

İlahi adalet konusu tema (haksızlık): Engin’in, Turgut’a dair değer muhasebesini kendi kafasında yapıp Filiz’i ona layık görmeyerek Filiz’i gönül rızası olmaksızın kendisi ile birlikte olmaya zorlaması. Böylece hem Filiz’e hem de Turgut’a haksızlık yapması.

İlahi Adalet’e ilişkin ifadeler:

- Hatice: - “Allah rızası için yapma. Günah. Bu nasıl bir cinayet. Beni dinle, günaha girme. Kızın gönlü yok. Merhamet et. Yalvarırım yapma”/ - “Sende silah var ama onda yürek var.”
- Engin: - “Ben pek beceremem ama beni affedin. Hepiniz, özellikle sen affet. Turgut’un nesini kıskanayım ki derdim kendi kendime. Meğer, yüreği olmayanın hiçbir şeyi yokmuş Turgut, hiçbir şeyi. Beni affet. Hepiniz affedin beni.”

İlahi adaletin gerçekleşmesi durumu: Engin’in yangında Filiz’i kurtarmak konusunda tereddüt etmeden ateşe atlayan Turgut’un aşkına saygı duyması gerektiğini ve her ikisine de haksızlık ettiğini anlayarak pişman olması sonrasında özür dilemesi.

Anlatıcı: “Mal ve iktidar için dalavereler işe yarayabilir. Ama bir kalbi gerçekten kazanmak için başka şeylere ihtiyacınız var: Katıksız bir sevgi, sınırsız bir adanmışlık. Kalp gözünüz açık olsun.”

İkinci Öykünün Adı: “Çanta”

İkinci Öykünün Özeti: Küçük yaşta evin geçim sorumluluğunu da paylaşmak isteyen Murat’ı, kocasını genç yaşta kaybeden annesi Nesibe, yaz tatilinde çalışması için uzaktan akrabaları olan lokantacı Emin’in yanına götürür. Emin sert mizaçlı, anlayışsız, kötü özellikler barındıran bir karakterdir. Emin’in yanında çalışan ve Emin tarafından ezilen Hüseyin, Emin’in işe başlamasından itibaren sürekli hırpaladığı

Murat'a kol kanat gerer. Nesibe Murat'ın çalışmasını bir türlü içine sindiremese de onun getirdiği ufak da olsa desteğe muhtaçtır. Murat'ın işe başlamasının ilk günü Nesibe eve döndüğünde, Murat'ı yorgunluktan koltukta uyuya kalmış bulur. Sevmek için oğlunun yanına gittiğinde, Murat'ın parmaklarının su toplayıp yarılmış olduğunu görür ve göz yaşlarını tutamaz. Murat'a işe gitme der ama Murat annesini teselli eder ve devam etmek istediğini söyler. Bir gün işe giderken bir kuru ekmeği paylaşamayan iki kardeşin kavgasına tanık olan Murat, olaydan çok etkilenir. Lokantada bu konuyu Hüseyin'e açar. Emin'den o aileye vermek üzere ekmek istese ne tepki alacağını öğrenmek ister. Hüseyin, Emin'in bu konuda anlayış göstermeyeceğini söyleyince ertesi gün Murat işe okul çantasıyla gelir ve mutfaktan iki ekmek alarak çantasına koyar. Aldığı ekmekleri, ekmek için kavga eden çocukların annesine verir (*Murat: "Merak etme. Kimseye göstermeden getiriyorum. Yarın yine getiririm."*). Düzenli olarak çantasında o aileye ekmek götürür ki ekmek, bu dizide olduğu şeyden daha fazlasını ifade eden bir metafor olarak kullanılmaktadır. Çalışması karşılığında Emin'in verdiği haftalığı kabul etmeyerek, kendince parayı habersizce aldığı ekmeğe sayar. Bu böyle sürerken bir gün Emin çocuktan şüphelenir ve çantanın içeriğini görmek ister. Çantanın içindekileri gören Emin, Murat'ı kovar. Murat'ın uğradığı haksızlık karşısında Hüseyin de işten ayrılır. Emin, Murat'ı kovmakla yetinmez, Nesibe'yi istismar etme düşüncesi ile bu olay üzerinden Nesibe ile iletişim kurmaya çalışır. Nesibe, Emin'i tersler, Murat'a da eylemi dolayısıyla kızar ve ona cevap hakkı tanımaz. Ertesi gün, Nesibe'nin evine zerzevat dolu bir kamyonet ile Hüseyin gelir ve Murat ile çalışmak istediğini söyler. Nesibe, Murat kabahatli deyince, Murat'ın yapamadığı savunmayı Hüseyin yapar ve Murat aklanır. Ardından, Hüseyin ve Murat, Murat'ın ekmek götürdüğü aileyi ziyaret ederek onlara geçimleri için destek vereceklerini söylerler.

İlahi adalet konusu tema (haksızlık): İyi niyetle, kendi mağduriyetini görmezden gelip daha fakir bir aile ile kazancını paylaşan Murat'a önce Emin'in, sonrasında Emin'in yanlış bilgilendirdiği annesinin yaptığı haksızlık.

İlahi Adalet'e ilişkin ifadeler:

- Ekmek için kavga eden çocukların annesi Murat'a: - "Evet, ekmek için kavga ediyorlardı. Böyle bir şey işte, insanın başına gelse de inanamayacağı bir şey..."
- Murat ile Hüseyin diyalogunda Murat: - "Ekmek için kavga edilir mi?"
- Hüseyin: - "Edilir ya. Ben bu adamın ağız kokusunu ekmek için çekiyorum."

▪ **Murat’ın bir tabak kırdığını dürüstçe söylemesine rağmen Ustası Emin: - “Bir tabağa bir tabak yemeğini alırım. Bundan bir halt olmaz. Ama anası çok yalvardı, güzel kadın ama anası değil mi.”**

▪ Emin’in arkasından Hüseyin: “Beni senin elinden Allah kurtarsın. Tamahkar herif. Bir avuç pirincin hesabını yapar.”

▪ Murat’ı kovarken Emin: - “Anana söyle, ustam beni kovdu ben hırsızım de.”/ (Murat’ı kovmasından sonra Nesibe’ye): -“Ağaç yaşken eğilir, dikkat etmek lazım. Onu söyleyeyim dedim. Valla ben de üzüldüm ama... Hayır o kadar da haftalık verdim arada harçlık koydum cebine. Ama esnafılık hırsızlığı kaldırmaz. İhtiyacın varsa hallederiz (Nesibe’yi taciz eder).”

▪ Hüseyin, Murat’ı kovmasından sonra Emin’e: - “Senin gibi vicdansızın ekmeğini yiyeceğime taş yerim daha iyi.”

▪ Nesibe, Murat’ın Hüseyin ile çalışmasına neden izin vermediğini açıklarken Hüseyin’e: - “Murat Usta cezalı, iş miş olmaz onla.”

Hüseyin: - “Ne anlattı Emin Usta. İşin esası başka. Bak anlatayım ben sana. Ya bu çocuk haftalığını bile almadı, öğrendim ben. Hakikaten fakir ama fena fakir bir aileye vermiş aldıklarını. Aldığı dediysem iki bayat ekmek bir kalıp peynir. O herif adam gibi konuşulan biri olsaydı Murat da izin ister öyle alırdı.”

İlahi adaletin gerçekleşmesi durumu: Bu dizide haksızlığı gerçekleştiren Emin, eylemleri dolayısı ile cezalandırılırken sergilenmez. Ancak haksızlığa uğrayan Murat’ın, itibarının iadesi ile ödüllendirildiği görülür.

Anlatıcı: “İnsan peygamberleri bile kınayıp onlara eza etmiş bir canlı. Bu yüzden etrafını sarmalayan duyarsızlığa rağmen doğruyu yapmak her zaman zordur. Gerçek karanlık, insanın yüreğindeki karanlıktır. Kalp gözünüz açık olsun.”

Üçüncü Öykünün Adı: “Karşılık ...”

Üçüncü Öykünün Özeti: Mehmet ve Sevim çiftinin biri on (Ömer) diğeri bir (Sinan) yaşında iki çocuğu vardır. Ekonomik durumları ortalamanın altında olan aile, büyük oğulları Ömer’in ölümcül bir hastalığa yakalanması sonrasında ciddi anlamda sıkıntıya düşer. Zira hastalığın tedavisi için büyük miktarda paraya ihtiyaç duyarlar. Söz konusu gereksinim, Mehmet’i, kirli işlere bulaşması nedeniyle reddettiği ve on yıldır görüşmediği ağabeyi Kemal’in yardımını istemeye mecbur kılar. Kemal, Mehmet’in tabiri ile kirli işlerden büyük servet yapmış, ancak çocuklarının olmamasını aşırı biçimde sorun eden karısı Türkan (*Türkan üzüntüsünden alkol bağımlısı olmuştur*) ile

mutluluğu bulamamıştır. Kemal, Mehmet'in yardım çağrısını önce reddeder. Ancak, karısının evlat edinmek için yetiştirme yurduna gitmek istemesi üzerine Mehmet'i arayarak kendisi ile görüşmek üzere evine beklediğini söyler. Kemal, küçük oğulları Sinan'a karşılık parayı vereceğini ve Sinan'ı evlat edinmek istediklerini ifade eder. Mehmet, yanıt olarak Kemal'i tokatlar. Ancak Ömer'in durumu her geçen gün kötüye gitmektedir. Sonunda, Ömer'in itirazlarına karşın Sevim ve Mehmet, küçük oğullarını Kemal'e götürür ve parayı alırlar. Ömer bu durumu kabullenemez. Gizlice evden çıkar ve amcası Kemal'in evinin önünde "senin paranı geri öderim ben kardeşim" diyerek bir kutu ilacı içmek suretiyle intihar eder. Türkan ve Kemal, kapılarının önünde Ömer'in cesedini bulurlar. Ardından Türkan, Kemal'e bir tabanca vererek evi terk eder. Kemal, pişmanlık içinde intihar eder.

İlahi adalet konusu tema (haksızlık): **Kemal hem öz kardeşi Mehmet'e ve eşine, öz yeğenlerine ve kendi eşine haksızlık etmiştir.**

İlahi Adalet'e ilişkin ifadeler:

▪ Kemal, Mehmet'in kendisine on yıl sonra ilk defa gelmesi üzerine:- "On yıl sonra hangi dağda kurt öldü?"

Mehmet: - "Ağabey mesele bu değil. Büyük oğlum Ömer çok hasta, ölüyor."

Kemal:- "Anlaşılan ateş bacayı sardı ve sende suyun damlası yok. Ne oldu? Senin kazandığın para haram diyordun. Ben pislige bulaşmam diyordun. Git hadi, kendi göbeğini kendin kes. Sana beş kuruş vermem. Bana o lafları etmenin bir bedeli vardır. Yala bakalım tükürdüğünü."

Mehmet: "Amcasısın sen onun. O senin yeğenin."

▪ Kemal, Mehmet'i, küçük oğlunu kendisine satması için çağırdığında: - "Sen gelip büyük oğlun için benden para istedin. Sana bu parayı vereceğim. Ama bir şartım var. Benim çocuğum yok ama senin iki tane var. (susunluk) E anla işte be. Küçüğünü bize vereceksin."

Mehmet: - "Şaka mı bu?"

Kemal: - "Şaka falan değil. Nasılsa kaybedeceksin birini. Gidip yurttan bir evlatlık alacağız anlıyor musun meseleyi. Bu kadar servet, mal, mülk, para, elin yedi kat yabancı mı gelip otursun üstüne bakamıyorsun işte. Büyüğü senin çocuğun değil mi? İstedığinin beş hatta on katını veririm ama küçük oğlunu unutacaksın, tamam mı, ne diyorsun." Kemal'in bu sözleri üzerine Mehmet, ağabeyini tokatlar.

▪ Sevim (Kemal’in teklifine dair yorumu):- “Böyle bir teklifi nasıl yapar, Allah’tan korkmaz mı? Bir daha o adamın suratına bakma.”

▪ Mehmet: -“Yarın ağabeyimi arayacağım.”

Sevim: - “Hayır”.

Mehmet: - “Sevim, mecburuz buna. Ömer’i kaybediyoruz. Ne de olsa Kemal, Sinan’ın amcası. Sinan’ı gider görürüz, büyümesini izleriz. Oysa Ömer’i hiç göremeyiz.”

Ömer: - “Baba, Sinan’ı verme.”

Mehmet , ağlayarak yalvarır: - “Allah’ım...”

▪ Mehmet, Kemal’e Sinan’ı verirken: - “Sen kendi kardeşini evlat satmak zorunda bırakan, yeğenini satın alan bir şerefsizsin. Senin kalbin yok mu?”

Kemal: - “Yok, ama param var.”

▪Ömer: - “Sen bir aptalsın baba. Kardeşimi sattın. Ben onun parasıyla iyileşmek ister miyim? Aptalsınız siz.”

▪Türkan:- “Çocuğumuz yoktu Kemal. Ama bir kardeşin vardı, bir karın vardı. Şimdi hayatında kimsen yok. Dilerim şu soğuk duvarların ardında çürürsün. O çocuk her gece rüyana girer. Onlar senin bütün parandan daha fazlasını ödediler. Şimdi ödeme sırası sende. Eğer o zavallı çocuk kadar cesaretin varsa bunu kullanırsın.” der ve Kemal’e bir el çantası verir. Çantanın içinden silah çıkar.

İlahi adaletin gerçekleşmesi durumu: İlahi adalet’e ilişkin ifadelerin yer aldığı Türkan’ın sözlerinde ilahi adaletin nasıl gerçekleşmesi gerektiği anlatılmaktadır. Kemal, eşi Türkan’ın kendisine verdiği silah ile intihar ederek kendisine en büyük cezayı biçmiştir

Anlatıcı: “Yer yüzünde insanların gözlerini kamaştırıran en parlak nesne paradır. Ama para bile bir insanın ruhunu kayıtsız şartsız teslim almaya yetmez. Kalp gözünüz açık olsun.”

Dizinin Adı: Gizli Dünyalar

Dizinin Yayınlandığı Televizyon Kanalı: TGRT

Birinci Öykünün Adı: “Beyaz Zehir”

Birinci Öykünün Özeti: Burak üniversiteye giriş sınavına hazırlanan başarılı bir gençtir. Anne ve babası, Burak’a karşı son derece ilgilidirler. Burak, Demet adlı kız arkadaşının teşviki ile bir uyuşturucu partisine katılır. Bir süre sonra arkadaşlarının uyuşturucu temin ettiği, okullarına yakın kafedeki satıcı Sadık’tan eroini bizzat ve

giderek artan miktarda almaya başlar. Harcamalarındaki artış, evle olan ilişkilerindeki kopukluk annesini endişelendirir. Anne bu endişesini eşi Hasan'a açtığı anda, Hasan kendileri rahat harcasın diye çalıştığını, para sorunları olmadığını ve Burak'ın üzerine gitmemesi gerektiğini ifade eder. Bu noktada eroin satıcısı Sadık'a eroini, ailesinin nakliyecisi olarak bildiği Hasan'ın temin ettiği gösterilir. Hasan, tıpkı para için diğer gençleri zehirlediği gibi bilmeden kendi oğlunu da zehirlemektedir. Bir partide, eroinin dozunu kaçırarak Burak komaya girer. Partideki arkadaşları panik ile satıcı Sadık'ı ararlar. Sadık ise Hasan'a durumu bildirir. Hasan, başlarının belaya girmemesi için çocuğu تنها bir yere bırakmalarını ister. Arkadaşları, Burak'ı yol kenarına bırakıp kaçarlar. Bu sırada Burak'ın annesi endişe ile oğlunu beklemektedir. Bir süre sonra Burak'ın ailesi, oğullarının ölüm haberini alır. Morg'ta acı gerçekle karşılaşan Hasan, oğlunun katili olduğunu anlaması ile yaptıklarının bedelini son derece ağır bir biçimde ödemiştir.

İlahi adalet konusu tema (haksızlık): Para kazanmak uğruna gençleri eroine alıştıran Hasan'ın eylemi.

İlahi Adalet'e ilişkin ifadeler:

- Hasan (Sadık'a): - "Milletin çocuğunu anası babası düşünsün sana ne?"/ (Sadık, Burak'ın siparişinden bahsedince) – "Aferin delikanlıya. Çeksin tabi yolumuzu bulalım. Ellerim ile hazırlarım malı."/ (Sadık, Burak'ın uyuşturucu komasına girdiğini haber verdiğinde) – "Yol kenarına bırakıp kaçınlar. Başımızı belaya mı sokacaksınız?"/ (Sadık:- "Ağabey daha onyediy yaşında" deyince Hasan'ın cevabı) – "Anaları, babaları düşünsün. Bize ne!"/ (Morgta, Burak'ın cesedini görünce) – "Ben ne yaptım Allah'ım. Para uğruna kaç genci zehirledim. Meğer kendi oğlumu da zehirliyormuşum. Allah cezamı evlat acısı ile verdi. Affet beni, affet, affet..."

İlahi adaletin gerçekleşmesi durumu: Bu öyküde Samanyolu Tv'de (STV) yayımlanan Sırlar Dünyası adlı dizinin analiz edilen Uyanış isimli öyküsü ile aynı konu (uyuşturucu bağımlılığı) ele alınmaktadır. STV'de dini boyut daha fazla ön plana çıkarılırken burada sosyal ileti daha fazla ağır basmakta, ilahi adalet mistifike olmadan gerçekleşmektedir. Merkezde gençleri uyuşturucu bağımlısı kılan Hasan varken, STV'deki öyküde bağımlı olmak ile kendisine ve ailesine haksızlık eden Emrah vardır. İlk öyküde dualar ile Emrah kurtularak ödüllendirilmiş, bu öyküde ise gençleri eroine alıştıran Hasan evlat acısı ile haksız eyleminden dolayı ilahi adalet tarafından layığı

bulmuştur. Morgta oğlunun cesedini gören Hasan'ın sözleri, ilahi adaletin tecellisinin altını bir kez daha çizerek öyküyü özetlemektedir.

Anlatıcı: “Yine zaaflarımızın, hırslarımızın bizi sürüklediği acılara tanık olacağımız sarsıcı, düşündürücü, gerçekten yaşanmış hayat öyküleri izleyeceğiz. İlk olarak uyuşturucu batağına saplanan bir liselinin ve rahat bir yaşam için gençleri zehirleyen bir uyuşturucu satıcısının ibret verici öyküsü var.”

İkinci Öykünün Adı: “İftira”

İkinci Öykünün Özeti: Yeşim ve Rıza yeni evli bir çifttir. Rıza, ağabeyi Feyyaz'dan aldığı

maddi destek ile işini kurmuş, hayatını düzene sokmaya başlamıştır. Rıza ve Yeşim, Feyyaz'a büyük bir saygı duymaktadır. Öte yandan Feyyaz'ın eşi Neslihan, eltisine gösterilen ilgiyi çekememekte, her fırsatta Feyyaz'a, kardeşinin onlara olan borcunu hatırlatmakta, Yeşim'i kötülemektedir. Feyyaz, Neslihan'ı bu eylemi nedeni ile birçok kez azarlamış, Neslihan da Yeşim'e karşı daha fazla kin duymaya başlamıştır.

Yeşim, Neslihan'ın kendisine duyduğu husumetin farkındadır ve eşine, bileziklerini satıp Feyyaz'a olan borçlarını ödemeyi önerir. Ancak Rıza, Feyyaz'ın bunu kabul etmeyeceğini ifade ederek, eşinin bu önerisini nazikçe geri çevirir.

Neslihan, Yeşim'e kötü bir oyun oynamaya karar verir. Mahallede dedikoducu olmaları ile ünlü bir çift (Bünyamin ve Cavidan) vardır. Cavidan'ı kendilerine çaya davet eden Neslihan, sohbet sırasında Yeşim'in namusu ile ilgili iftiralarda bulunur.

Cavidan bu sözleri, Rıza ve Feyyaz'ın arkadaşı olan kocası Bünyamin'e yetiştirir.

Bünyamin de soluğu Rıza'nın dükkanında alır ve dedikoduları anlatır. O sırada dükkanda bulunan Feyyaz, Bünyamin'i dükkandan kovar. Bu dedikodular ile Nurgül'ün ilişkisi olduğunu hisseder, Rıza'yı yatıştırmaya çalışır ve sonrasında eşini ağır biçimde azarlar. Rıza'nın içine tam da Neslihan'ın istediği gibi kurt düşmüş, eşinin kendisini aldattığı düşüncesi için kemirmeye başlamıştır. Bu gelişmeler olurken

mutlulukları için borcun ödenmesi gerektiğini düşünen Yeşim, Rıza'dan gizli Feyyaz'ı arar. Düşüncelerini onunla paylaşır ve parayı kabul etmesi konusunda Feyyaz'ı ikna eder. Feyyaz'ı parayı almak üzere eve davet eder, ancak bu olaydan şimdilik Rıza'nın haberi olmamasını rica eder. O günün akşamı Rıza da eşine, eve geç geleceğini haber verir. Zira kafası karışıktır, meyhaneye giderek kafasını dağıtmak istemektedir.

Feyyaz'ın, Yeşim'e geldiğini Neslihan görür ancak karanlıkta bu kişinin Feyyaz olduğunu anlayamaz. Gelişmeyi Rıza'yı cep telefonundan arayarak (- Yeşim eve adam aldı. Git ve namusunu temizle) haber verir. İçin için sevinir ve “Allah'ım ne şanslıyım, kısmet ayağıma geldi” der. Rıza, hışımla evine gelir, kapıyı açar ve sırtı kapıya dönük biçimde ayakta duran ağabeyini alkolün de etkisi ile tanımadan kurşunlayarak

öldürür. Bu sırada Neslihan da eve girmiştir. Yere yığılan Feyyaz'ı tanıdıkları anda ise her şey için çok geç kalmışlardır.

İlahi adalet konusu tema (haksızlık): Neslihan'ın, Yeşim'in namusuna iftira atması, bu iftirayı dedikodu ile yayması, insanlar arasına nifak sokması.

İlahi Adalet'e ilişkin ifadeler:

▪ Rıza'nın aslında Feyyaz'ı öldürdüğü anlaşıldığında gerçekleşen konuşmalar.

Yeşim:- “Ne yaptın sen? Ağabeyini vurdun.”

Rıza: - “Ben zannettim ki ..., aşığın var, aşığını eve aldın zannettim....”

Neslihan: “- Allah'ım ne yaptım ben....”

Yeşim:- “Ağabeyini borcumuz için çağırmıştım...”

Neslihan: - “Onu ben öldürdüm. Sen'i kıskandım. Sana iftira attım. Aşığını eve aldım dedim. Senin yuvanı yıkmak isterken kendiminkini yıktım. Cezamı kendim verdim.”

İlahi adaletin gerçekleşmesi durumu: Neslihan'ın, Yeşim'in yuvasını yıkmak için attığı iftira, kocasının ölmesine neden olması ile sonuçlanmış, son ifadesinde belirttiği gibi yuva yıkmak isterken kendi yuvasını yıkmış ve ilahi adaletin gazabına uğramıştır.

Anlatıcı: “Hırsın, çekememezliğin neden olduğu bir aile dramına tanık olacağız. Eltisini iftira ile kirletmek isteyen bir kadının ilahi adaletin elinden gördüğü ceza hepimizin yüreğini burkacak. Bir gün bir kadın, kocasına komşusu ile ilgili bir şey anlatmak için gelmiş. Kocasını susturmuş ve şu sorulara cevap vermesini istemiş. Gözünle gördün mü, komşumuz için iyi bir şey mi söyleyecektin, söyleyeceklerinin bana yararı var mı? Kadın hepsine menfi cevap verince kocası iyi ki söyletmedim bak, yoksa günaha girecektin demiş. Dedikodunun sonuçları kötüdür. Dinimizde en büyük günahlardan sayılır.”

Dizinin Adı: Beşinci Boyut

Dizinin Yayınlandığı Televizyon Kanalı: Samanyolu Tv

Öykünün Özeti: Olağan dışı bir üslup ile öykü anlatılmakta, dini içerik bu türün diğer örneklerine göre daha naif ve didaktik bir biçimde verilmektedir. Dünya dışından gelen biri yaşlı diğeri daha genç iki insan suretinde varlığın kader üzerine konuşmaları ile mesel başlamaktadır. Yaşlı olan genç olana dünyayı, insanoğlunu anlatmaktadır. Kendilerinin kim olduklarına dair bir açıklama bulunmamaktadır. Ancak ikisi de melek vb. varlıkların metaforik yansımaları çağrışımı uyandırmaktadır. Bu iki 'meleğin' dünyaya gelmesi ile olaylar başlar ve bunlar birçok kez olayların akışında

farklı karakterlere bürünerek rol oynarlar. Öykünün akışında dış müdahaleler de bu iki karakter aracılığı ile gerçekleştirilmektedir.

Yaşlı melek:- “Varlıkta zıt görünenler kendi zıttını da içinde bulundurlar. İlaç acıdır, şifası ise tatlıdır; zehrine mağlup olmak tatlıdır, akıbeti ise acıdır; gayret etmek zordur, sonunda kazanç ise gayet sevindiricidir.”

Genç melek:- “Bize ters gelen şeyleri de böyle düşünmemiz gerekir mi?”

Yaşlı melek:- “Dikkatli okuyan, olayların ardındaki kudret kalemini farkeder.”

Genç melek:- “Kalem kudretli olunca lütuf da hoştur, kahır da hoştur.”

Reşat, annesi Necmiye ve babası Hüseyin ile yaşamakta, babasının emekli maaşına ilaveten evin geçimini sağlamaktadır. Annesi, baskın bir karakterdir, eşi ve oğlu üzerinde şeker hastası olmasını bir baskı aracı olarak kullanmakta, dediklerini yaptırmaktadır. Reşat, anne karakteri altında önemli ölçüde ezilmiş, kişiliği tahrip olmuş, agresif, anlayışsız bir karakter olmuştur. Necmiye oğlundan sürekli daha fazla para istemekte, Reşat da bu baskı altında daha fazla hata yaparak girdiği işlerden kovulmaktadır. Ancak son olayda, akışa yaşlı melek de müdahale etmekte, çaycı kılığında Reşat’ın çalıştığı yere gelip patronu’nun istediği dosyayı saklayarak işten kovulmasına neden olmaktadır. Öykünün başından beri Allah’ın kendisine tamamladığı anlatılan eş adayı yürüme engelli Gülşen’in ailesinin yaşadıkları anlatılır. Gülşen’in babası işlettiği markette kalp krizi geçirmiş, annesinin satahım demesine karşın Gülşen babasının işini devralmıştır. Bu sırada marketin karşısındaki kafede genç melek kafe işletmecisi (Salih) olarak görülür, Gülşen’in ailesine destek olur. Reşat bu kafede işe başlar. Bir alışveriş sırasında Gülşen ile tanışır. Başlangıçta Ona karşı olan kırıcı tutumu bir süre sonra hayranlığa döner. Geçen süre içinde Gülşen ile Reşat’ın aralarındaki iletişim gelişir, Reşat, Gülşen ile evlenmeye karar verir. Düşüncesini ailesine açtığında Necmiye “Sakat bir kızla evlenmene izin veremem, hem benim şekerim var. Yarın öbür gün bana bir şey olsa bana kim bakar? Bu yaştan sonra elalemin sakatına bakamam” diyerek reddeder. Buna rağmen Reşat, Gülşen’e teklifini götürür, ona ne kadar samimi olduğunu Allah’ı şahit göstererek anlatır. Gülşen bu durumu annesine açtığında, Reşat’ın Onu parası için istismar edeceğini söylemesi ile yıkılır. Ertesi gün, annesi ile marketi açmaya gittiklerinde market’in soyulmuş

olduğunu görürler. Gülşen, annesine, bir gün önce marketi kapatmak için anahtarı Reşat'a verdiğini söyleyince annesi, Reşat'tan şikayetçi olur. Gülşen'in tüm çabalarına rağmen, Reşat hırsızlıktan mahkum olur. Bu sırada iki melek arasında şu konuşma geçer: "Reşat büyük bir imtihandan geçiyor. Büyük sonucun imtihanı da büyük olur."

Necmiye, Reşat'ı cezaevinde ziyarete gittiğinde sevdiği kızın Ondan nasıl olup da şikayetçi olduğunu, zaten marketi satıp annesi ile Almanya'daki dayılarına taşınacağını ve kendisini yüz üstü bırakacağını anlatarak, "Gülşen'den gelin olmaz demiştim" ifadesi ile itirazındaki haklılığını vurgular. Gülşen ise artık annesinin gidelim baskısına boyun eğer. Salih'e, Reşat'a vermesi için bir hatıra bırakmaya gider. Ancak Salih bu hediyeyi Reşat'ın evine götürmesini salık verir. Gülşen, Reşat'ın evine gittiğinde Necmiye'yi şeker komasına girmiş bulur. Kendisini tekerlekli sandalyeden atıp sürünerek Necmiye'ye ulaşır ve iğnesini vurur. Necmiye bu olay üzerine Gülşen'den af diler. O günün akşamı, marketi soyanlar, Salih'in kafesini de soymaya kalkar ve Salih tarafından yakalanırlar. Reşat'ın suçsuzluğu ortaya çıkmış ve Reşat serbest kalmıştır.

Gülşen'in annesi de Reşat'tan af diler ve Gülşen ile Reşat evlenir.

İlahi adalet konusu tema (haksızlık): Reşat ve Gülşen'in birlikteliği Allah'ın takdiridir. Buna engel olmaya çalışan Necmiye ve Gülşen'in annesi hem bu takdire karşı gelmekte hem de gerek Reşat'ı Gülşen'e, Gülşen'i de Reşat'a karalamak suretiyle tanımadıkları kişilere ve çocuklarına haksızlık yapmaktadır.

İlahi Adalet'e ilişkin ifadeler:

- Necmiye (Şeker komasından kendini kurtaran Gülşen'e): - "Allah razı olsun. Seni üzdüm, hakkında yanlış düşündüm. Affedebilir misin beni?"
- Gülşen'in annesi (Reşat'ın suçsuz olduğu anlaşılınca): - "Evladım ben yanlış yaptım. Sana haksızlık ettim, bağışla beni."

İlahi adaletin gerçekleşmesi durumu: Her şeye karşın kişiler haksızlık yaptıklarının farkına varmışlar, taraflardan af dilemişler ve nihayetinde evlilik gerçekleşmiştir.

Anlatıcı: Burada anlatıcılar, öykünün akışında da bizzat görev alan meleklerdir. Anlatıcılar, öykünün hem başında hem de öykünün devamında yer yer kesintiler ile çeşitli mesajlar vermektedirler.

Ayrıca bu dizide, bir önceki öykü sürerken alt yazı ile bu öykü ile ilgili bilgi de şu ifade ile verilmektedir: "Sakat bir genç kız ile problemleri olan bir delikanlının kesişen yolları... Allah onları birbirine tamamlamışken aileleri, evlenmelerine niçin karşı çıktı? Merhamet, Reşat ve Gülşen için nasıl tecelli edecek?"

SONUÇ

Basite indirgenmiş haliyle ilahi adalet, materyalizm ve içeriğindeki paraya, hırsla ve güce ilişkin tüm insani ihtiraslar ve zayıflıklar karşısında “manevi olan” a göndermede bulunmaktadır. Olgular, dünyada olabilecek en yüce adaletten bile daha öte bir adaleti anlatmaktadır. İlahi adalet birine ya da bir şeye karşı yapılan kötülüğün aradan yıllar dahi geçse bir gün muhakkak farklı yollardan size döneceği şeklinde açıklanabilecek ilahi bir sistemdir.

İnsana özgü her alanı düzenleme talebinde olan din, günümüzde modernliğin inşası ile doğa ve insan üzerindeki tasarrufunu pozitif ve rasyonel olana terk etmek zorunda bırakılmıştır. Öte yandan analiz edilen televizyon dizileri özelinde, dinin geri çekildiği alanı tekrar ele geçirme arzusunun söz konusu olduğu dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda ‘kutsalın intikamı’ olarak tanımlanan düşünsel ve edimsel bir hareketliliğe tanık olarak bu dizilerde, modernizmin maneviyatı dışlayıcı ve adaleti yetkili kurum ve kuruluşlara indirgeyici yaklaşımına karşın ilahi adalet ile yeni bir pencere açılmaktadır. Mistik motifli dizilerde ilahi adalet, işlerin modernizmin öngördüğü gibi gerçekleşmemesi ya da işlerin yolunda gitmemesi durumunda mağdurlar için sığınılacak yegane ada olarak önerilmektedir.

Modernizmin politik adaleti ve bu bağlamda kuralları öneren yaklaşımına karşın din alanının önerisi olarak değerler; hayal kırıklığı, ümitsizlik, çaresizlik, umutsuzluk, çıkışsızlık, yoksulluk, yoksunluk, güçsüzlük, acizlik, sefalet ve benzeri duyguları nötralize etmek konusunda da söz konusu diziler ile ittifak içinde görülmektedir.

İnsanları bir arada tutan sosyal dokunun temel bileşeni olarak *adaletin parçalanması*, siyaseten doğru olmayı hedefleyen sisteme güvenini kaybetmiş insan yığınlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İnsanlara kaybettikleri güven duygusunun ve umutların yeniden kazandırılması noktasında örneklem dahilindeki dizilerdeki saptamalarda da görüleceği gibi gereksinim duyulduğunda ilahi bir gücün yardıma koşacağı inancı telkin edilmektedir. Ayrıca bu dizilerde dünyevi adaletten ümitlerin kesildiği aşamada dünyanın daha çekilir bir hale geleceği önerisi, tüm eşitsizliklere katlanılması ve hayatla bağların kopmaması için tutunulacak bir dal, ayakta kalmak için sağlam bir dayanak söylemleri bulgulanmaktadır.

Sonuç olarak, öbür dünya inancı, manevi yaptırımların sergilenmesi ile dünyevi yaşamda ölçülülüğü vurgulayan mistik motifli bu diziler, yaşamın anlamı ve amacı üzerine düşünen bireyin daha adil bir toplum talebine karşılık vermektedir.

Açıklamalar

(2) Dini eğilimlere yönelik artışı New Oxford Sözlüğü'nün tanımı ile “çevrecilik, kutsiyet, mistisizm ve ruhanilik ile ilgilenen ve geleneksel Batı kültürüne alternatif bir yaklaşım ile karakterize edilen geniş bir hareket” olan New Age ile de ilişkilendirmek olasıdır. Melton'a göre de New Age, 1960'ların sonunda Batı toplumunda ortaya çıkan bir uluslararası sosyal hareket olup Batı kültürünün oluşumunda önemli bir kuvvet oluşturmaktadır (1991: 3). Oldukça yeni bir hareket olarak ortaya çıkmasına karşın Batı'da uzun süredir yerleşik düşünce ve eğilimlerden, hareketlerden kaynaklanmaktadır. Doğu'dan serbestçe edindiği yeni perspektiflere karşın köken olarak batı felsefesinde ve yaşamında yer almaktadır.

Kaynaklar

- Althusser, Louis (2000). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. Çev. Yusuf Alp ve Mahmut Özışık. İstanbul: İletişim Yay.
- Aşçıoğlu, Çetin (2001). “Bir İnsanlık Hakkı: Adil Yargılanma”. *Cumhuriyet- Bilim Teknik* (7 Nisan)..
- Çağırıcı, Mustafa (1988). “Adalet”. *İslam Ansiklopedisi C. 1*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 341-343.
- Çelik, Celaledin (2005). “Sosyal Eşitsizlik İle Dinî Yaşayış Arasındaki Etkileşime Sosyolojik Bir Yaklaşım”. Marife. <http://www.marife.org/10-celik.html>, (20.11.2007)
- Godwin, William (1793). *An Enquiry concerning Political Justice, and its Influence on General Virtue and Happiness*. Londra: G. G. & J. Robinson.
- Hadduri, Macit (1991). *İslam'da Adalet Kavramı*. Çev. Selahattin Ayaz, İstanbul: Yöneliş Yay.
- Hume, David (1947). *Dialogues Concerning Natural Religion*. Der. Norman Kemp Smith. Newyork: MacMillen Press.
- _____ (1956). *The Naturel History of Religion*. Der. H. E. Root. Standford: Stanford University Press.
- _____ (1987a). *Essays: Moral, Political and Literary*. Der. Eugene Miller. Indianapolis: Liberty Press.
- _____ (1987b). *Treatise of Human Nature*. Der. L. A. Selby-Bigge. Oxford: Clarendon Press.
- _____ (1988). *Hume's Enquiries*. Der. P. H. Nidditch. Oxford: Clarendon Press.

- İnam, Ahmet (2009). “Adalet Anlayışımızda Adalet Yok”.
http://www.aksam.com.tr/2009/04/19/yazar/12403/ahmet_inam/adalet_a_nlayisimizda_adalet_yok.html. (10.05.2009)
- Kazancı, Metin (2002). “Althusser, İdeoloji ve İletişimin Dayanılmaz Ağırlığı”.
Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 57(1): 55-87.
- Kolakowski, Leszek (1991). “Kutsalın ve Toprağın İntikamı”. Çev. Ş. Alpay. *NPQ Türkiye* 1(1): 20-27.
- Kurtoğlu, Zerrin (2000/2001). “İnsan Hakları ve İslam Tartışmasında Perspektif Sorunu”. *Toplum ve Bilim* 87 (Kış): 80-96 .
- Manzer, Robert A. (1996). “Hume’s Constitutionalism and the Identity of Constitutional Democracy”. *American Political Science Review* 90(3): 488- 496.
- Melton, J. Gordon, Jerome Clark and Aidan A. Kelly (1991). *New Age Almanac*. Detroit, MI: Visible Ink Press.
- Miskawayh, Abu Ali Ahmad İbn Muhammad (1964). *Risalah fi Mahiyat al-`Adl*. Der. ve Çev. M. S. Khan. Leiden: E. J. Brill.
- Patrick, Nael (1990). “Justice as Fairness: Political not Metaphysical”. *Political Theory* 18(1):24-50 .
- Rawls, John (1985). “Justice as Fairness: Political not Metaphysical”. *Philosophy and Public Affairs* 14(3): 223-251.
- Sabri, Mustafa ve Musa Carullah Bigiyef (1996). *İlâhî Adâlet Rahmet-i lâhiye Bürhanları*. Haz. Ömer H. Özalp. İstanbul: Pınar Yay.
- Subaşı, Necdet (2003). “Adalet Kaybı”. *Tezkire* 35 (Kasım/ Aralık): 148-155.
- Yazıcıoğlu, Ramazan (2003). “Dinsel Çoğulculuk Ya Da A’mak-ı Hayal”. *Tezkire* 35(Kasım/ Aralık):115-147.
- Yazıcıoğlu, Sait (2006). *İslam Dini Esasları*. Der. Ahmet Akbulut, Cemal Sofuoğlu ve Recep Kılıç. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yüksel, Ahmet F. (2004). “İlahi Adalet”.
<http://sufizmveinsan.com/cuma/ilahiadalet.html>. (08.10.2008)
- Zinser, Hartmut (1995). “Modern Batılı Toplumlarda Din”. Çev. Nilgün Yüce.
Türkiye Günlüğü 32 (Ocak- Şubat): 115- 123.
Büyük Türkçe Sözlük. Ankara: TDK Yay.
<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=225633>.
(10.05.2009)
- Kuran-ı Kerim Meali*. Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
<http://www.diyantevakfi.org.tr/meal/Mu%27min.htm>. (10.02.2011)